

WOJNA I SIŁY ZBROJNE

WPROWADZENIE

Wydarzenia przełomu wieków, takie jak wojna w Afganistanie i druga wojna w Iraku, a także fala konfliktów lokalnych i wojen domowych w krajach Bliskiego Wschodu i Afryki czynią z badań nad wojną i siłami zbrojnymi coraz bardziej popularny nurt dociekań socjologii i nauk politycznych. Szczególnie w pierwszej z dyscyplin problematyka ta, dotąd niedoceniana i lokująca się na marginesie instytucjonalnej socjologii, cieszy się rosnącą popularnością. Powstają nie tylko kolejne monografie, ale i podręczniki, systematyzujące socjologiczną wiedzę, choć raczej o wojnie i polityce, niż o wojsku (Malešević 2010; Centeno Enriquez 2016). Niesłabnącym zainteresowaniem cieszy się socjologia wojska, której geneza sięga amerykańskich badań nad siłami zbrojnymi, prowadzonych pod koniec drugiej wojny światowej, od lat sześćdziesiątych XX wieku stanowiąca uznaną subdyscyplinę, dysponującą siecią instytucji na czele z międzynarodowym czasopiśmem naukowym „Armed Forces and Society” oraz dystynktywnym dorobkiem badawczym i teoretycznym. Jednym z uczonych, którzy przyczynili się do jej instytucjonalizacji, był Jerzy J. Wiatr, członek i współzałożyciel Komitetu Badawczego Socjologii Wojska Międzynarodowego Towarzystwa Socjologicznego, a zarazem redaktor „Studiów Socjologiczno-Politycznych” pierwszej edycji. Status subdyscypliny pozostaje nieco niszowy, a wytwarzana przez nią wiedza nie zawsze trafia do społeczności uczonych, nie wspominając o szerszej publiczności, karmionej opowieściami raczej o indywidualnym (nawet jeśli masowym) bohaterstwie niż o instytucjach i więzi społecznej.

Także same dociekania nad wojskiem i wojną pozostają zróżnicowane, jeśli nie rozpięte pomiędzy praktyczną, socjologiczną wiedzą o wojsku i politologicznymi dociekaniami o wojnie w kontekście stosunków międzynarodowych. Czy pomoże im biurokratyczny zabieg podniesienia rangi tego, co nosiło niegdyś piękną nazwę sztuki wojennej do rangi „nauk o bezpieczeństwie”

– z konieczności eklektycznych i częściowo wchodzących w zakres kompetencji nauk politycznych czy socjologii?

Przedstawiając czytelnikom tematyczny numer naszego pisma stawiamy sobie dość skromne zadanie. Nie zamierzamy próbować rozwiązać kontrowersji programowych ani międzydyscyplinarnych sporów. Prezentujemy jedynie mozaikę tekstów poruszających problemy z pogranicza socjologicznych, historycznych i politologicznych problemów wojny i wojska.

W pierwszym artykule Cyprian Aleksander Kozera i Błażej Popławski opisują koncepcję *Responsibility to Protect (R2P)* jako współczesną teorię wojny sprawiedliwej. Sięgając do klasycznych i współczesnych koncepcji wojny sprawiedliwej, podejmują się wysiłku scharakteryzowania debaty nad zasadnością przeprowadzania interwencji humanitarnych w obliczu zagrożenia masowymi zbrodniami czy ludobójstwem.

Artykuł Piotra Pieńkowskiego jest poświęcony ruchom społecznym w kontekście bezpieczeństwa narodowego. Sięgając do różnych teorii (zachowania zbiorowego, mobilizacji zasobów i nowych ruchów społecznych), autor przeprowadza historyczną analizę ruchów społecznych, sięgającą rewolucji francuskiej.

Artykuł Jarosława Kiliasa stanowi próbę opisanie relacji między poborem powszechnym a narodzinami nowoczesnej armii narodowej. Pokazuje je jako stopniowy proces, rozpoczęty długo przed pojawieniem się nowoczesnych idei obywatelstwa i równości społecznej i dobiegający końca dopiero w epoce uchodzącej za apogeum nowoczesności. Jaka wobec tego była rola owych idei i czym wobec tego miałyby w istocie być owa nowoczesność?

Zajmując się fenomenem wojny, zawsze warto wracać do klasycznych tekstów, nawet jeśli powstałych w radykalnie odmiennych warunkach społecznych. Błażej Popławski podjął się zatem scharakteryzowania etiologii wojen wedle Herodota z Halikarnasu (ok. 485–ok. 425), ze szczególnym uwzględnieniem konfliktów między Europejczykami a Azjatami.

Lech M. Nijakowski, Jarosław Kiliias

LITERATURA PRZYWOŁANA

- Centeno Miguel A., Enriquez Elaine (2016), *War and Society*, Cambridge–Malden: Polity Press.
- Malešević Siniša (2010), *The Sociology of War and Violence*, Cambridge: Cambridge University Press.